

Az Old Hungarian betűkészlet megszületése és használata

Az amerikai születésű Michael Everson nyelvész, az íráskodás számítógépes kódolásának szakértője 1998-ban fölfigyelt arra, hogy a magyar rovásbetűk még mindig nem részei a világ összes számítógépein használatos betűkészleteknek. Ezért kapcsolatba lépett Dr. Hosszú Gábor egyetemi docenssel, akinek akkor már ismertek voltak a számítógépre megrajzolt rovásjelei. A kettejük közti együttműködés nem hozott eredményt, így tíz év elteltével Everson azzal a kéréssel kereste meg Hosszú Gábort, hogy hívja össze a hazai rovásszakértőket, hogy egyeztetni tudja velük a nemzetközi szabványosító szervezetbe, az ISO/IEC-be készülő beadványát. Ez meg is történt, azonban Hosszú Gábor inentől azt kezdte el hangoztatni, hogy ő is tud írni ilyen beadványt, és így legalább magyar lesz az, aki benyújtja azt. Ezért aztán Sipos Lászlóval és Rumi Tamással egyetemben 2008. október 4-ére megszervezték Gödöllőre azt az értekezletet, ahol fölhatalmazást kértek és kaptak a rovótársadalom ott megjelent képviselőitől, hogy járjanak el a nevünkben a rovásírás szabványosítása terén.

Az ott jelenlévők jóhiszeműségét megerősítette, hogy a három szervező szerkesztésében megjelent „Az élő rovás” című könyv első kiadásában minden tekintetben az szerepelt, amikben az értekezlet résztvevői megállapodtak. Ezzel a jóhiszeműséggel élt vissza Hosszú Gábor, amikor a szabványosító szervezetnek benyújtott beadványaiban már eltért a megállapodásoktól és „Az élő rovás”

ISO/IEC 10646:2014 (E)		Old Hungarian								10CFF
10C80		10CB8	10CB9	10CA	10CB	10CC	10CD	10CE	10CF	
0	1	†	‡	§	¶	1	†	‡	¶	
1	9	†	‡	§	¶	1	†	‡	¶	
2	X	†	‡	§	¶	X	†	‡	¶	
3	⊠	◇	∕		⊠	◇	∕			
4	↑	↓	∧		↑	↓	∧			
5	↕	⊗			↕	⊗				
6	⊠	△	∇		⊠	△	∇			
7	+	⊙	Υ		+	⊙	Υ			
8	×	⊗	×		×	⊗	×			
9	⊗	∩	×		⊗	∩	×			
A	⊗	∩	⊠		⊗	∩	⊠			
B	∩	∩	⊠		∩	∩	⊠	∇		
C	⊙	∩	⊠		⊙	∩	⊠	×		
D	∧	∩	∩		∧	∩	∩	∇		
E	†	K	M		†	K	M	⊗		
F	×	∩	∩		×	∩	∩	⊗		

című könyv első kiadásában rögzítettektől. A beadványait nem mutatta be az értekezlet résztvevőinek, így azok visszásságaira csak akkor derült fény, amikor is utána jártunk, hogy miért nem halad előre a szabványosítás. Akkor szembesültünk azzal is, hogy „Az élő rovás” című könyvük 2. kiadásában is a megállapodásainktól eltérő, lényegi változtatásokat hajtottak végre.

Normál esetben egy olyan eljárásnak az időtartama, amely során egy jelkészletet szabványosítanak és elismert írásként bekerülhet a világ számítógépeibe, általában másfél-két év, ami esetünkben a 2010-es év lett volna. Azonban 2012 tavaszára már három és fél év is eltelt, s még mindig semmi eredmény nem volt. Helyette azt láthattuk, hogy a fent említett háromfős társaság Rovás Alapítvány név alatt egy kibővített, egyedi formákat mutató rovásábécével jött elő, s még a rovástábla-állítást is kisajátították maguknak.

A jóhíszeműségünkéből „kigyógyulva” 2012-ben láthattuk, hogy bizony már 2008 óta félrevezettek és becsaptak bennünket. Kiderült, hogy Hosszú Gábor már az első beadványában rovásbetűkként szerepeltette a dz, dzs, q, w, x, y jeleket, melyek azonban soha nem voltak rovásbetűk. A 2008-as gödöllői értekezleten ezek a jelek újkori ligatúrákként (betűösszerovás) szerepeltek. Így láttuk őket viszont az említett „Az élő rovás” könyv első kiadásában is, azonban a senki-nek be nem mutatott beadványaiban Hosszú már rovásbetűkként szerepeltette azokat. Ez azért elfogadhatatlan, mert ezek az évezredes rovásjelkészletünktől idegenek, azok csak a későbbi, latin betűs írásunk jeleiként jelentek meg, és nem is felelnek meg a magyar ábécé jellegzetességének, miszerint az csakis az egy hangnak megfelelő betűkből áll. Aztán az is kiderült a Hosszú-féle beadványokból, hogy a betűinket nem a hunoktól, sőt egy részét a kazároktól származtatja. Ezzel az állításával szembe megy az írásszakértő eleink szinte kizárólagos többségével. A 2008-as értekezleten nem is volt szó az írásunk történetiségéről. Magam is azok közé tartozom, akik abban a tudatban voltunk akkor, hogy ez annyira egyértelmű, hogy nincs is mit beszélni róla.

2012-ben aztán kétszer is – Solton április 21-22-én „Az egységes rovás” címmel, majd Budapesten a Magyarok VIII. Világkongresszusa keretében augusztus 18-án „Élő rovásírás” címmel – szakmai értekezletet tartottunk, akik felelősséget érzünk az ősi írásunkkal kapcsolatos történésekért.

Tételelesen megállapítottuk a fentiekben részletezett félrevezetéseket. Ma már kijelenthető, hogy hiszékenyek voltunk, amikor Hosszú–Rumi–Sípos-hármasra úgy bízunk rá a szabványosítást, hogy közben nem követeltük meg tőlük, hogy folyamatosan tájékoztassanak bennünket a szabványosítási tevékenységükről. Hagytuk, hogy hivatkozhasanak ránk – a 2008-as gödöllői értekezlettől kezdődően –, miközben nem egyeztették velünk egyetlen lépésüket sem. Sajnos, ma már tudjuk, hogy a hátunk mögött intézkedtek, s majdnem sikerült is nekik kisiklatniuk a hagyományokon alapuló rovásírás szabványosítását.

2012-től – a solti értekezlet felhatalmazásával – aztán mi is részt vettünk a Magyar Szabványügyi Testület munkájában és a Michael Everson–Szelp Szabolcs-féle beadvány támogatásával érvényesíteni tudtuk, hogy az a jelkészlet kerüljön

a világ számítógépes készletébe, amit az őseinktől kaptunk, mindenféle idegen jelektől és idegen származtatásoktól mentesen.

2014-ben már elmondhattuk, hogy túl vagyunk ősi írásunk szabványosításán.

Hangsúlyozni szükséges, hogy nem az őseinktől örökölt rovásbetűnket kellett szabványba „igazítanunk”, hanem ezek számítógépre történő alkalmazását kellett nemzetközi szinten szabályozni. Így került Unicode szabványba 2014-ben ősi írásunk Old Hungarian néven az ISO/IEC 10646:2014 szám alatt. Ez, magyar bevezetésként MSZ ISO/IEC 10646:2015 hivatkozási számmal közzététetett a Magyar Szabványügyi Testület hivatalos lapjának, a Szabványügyi Közlönynek 2015. július 1-i számában.

A Unicode a különböző írásrendszerek egységes kódolását és használatát leíró nemzetközi szabvány, mely – egyszerűen fogalmazva – ahhoz szükséges, hogy a világ összes számítógépének képernyőjén ugyanaz a betű jelenjen meg, mikor egy adott billentyűt nyomunk le.

Tudjuk, hogy vannak már, akik évekkkel ezelőtt egyéni módon megoldották, hogy a számítógépeiken használhassák a rovásbetűket, de itt most ennél lényegesebben többről van szó. Mostantól ugyanis azon az úton indultunk el, aminek a vége az lesz, hogy egy idő múlva már minden számítógép alap-betűkészletében benne lesz majd az Old Hungarian, s azt bárki szabadon választhatja a többiek közül. Ehhez most még egy lépés hiányzik, aminek megtételére hívjuk mindazokat, akik szeretnék előrelendíteni ezt az ügyet.

Tehát, a szabványosítás következtében már ott van az Old Hungarian (azaz Régi Magyar) a világ számítógépes jelkészletében, de hogy azt használni is tudjuk, kell hozzá egy billentyűzet-kiosztás. Olyan ez, mint mikor már megvan az autó, de kell hozzá egy indítókulcs is. Tisza András rováskutató és számítógépes szakembernek köszönhetően megszületett az a rovókorong (CD), ami tartalmazza azokat a programokat, melyek föltelepítésével a számítógépünk billentyűzetét "megtaníthatjuk" arra, hogy róni is tudjunk vele. Ezen a rovókorongon a részletes használati útmutató mellé András készített még öt betűkészletet is, hogy változatosan tudjunk róni a számítógépen, hogy azokkal szövegeket szerkeszthessünk, s rovásbetűkkel levelezhessünk is egymással.



Nem kell új billentyűzet megvásárlására gondolnunk, mert csak azt kell megszoknunk, hogy a latin kétjegyű betűknek megfelelő rovásbetűket mely gombok alatt találhatjuk. Ezzel a billentyűzet-kiosztással azt értük el, hogy úgy róhatjuk

10C80	Old Hungarian	ISO/IEC 10646:2014 (E)	10CCE
Uppercase letters			
<i>The use of uppercase letters is a modern innovation</i>			
10C90 1	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER A		
10C81 1	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER AA = Á	10CA1 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EMP
10C82 X	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EB = B	10CA2 H	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ER = R
10C83 3	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER AMB	10CA3 ✓	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER SHORT ER
10C84 †	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EC = C	10CA4 ʌ	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ES = Š
10C85 ‡	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ENC	10CA5	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ESZ = Sz
10C86 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ECS = Cs	10CA6 ʎ	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ET = T
10C87 †	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ED = D	10CA7 ʎ	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ENT * also used for Ant and Int
10C88 X	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER AND	10CA8 X	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ETY = Ty
10C89 ‡	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER E	10CA9 X	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ECH
10C8A 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER CLOSE E = É → 10CBF ʎ old hungarian capital letter eh	10CAA 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER U
10C8B 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EE = É	10CAB 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER UU = Ű
10C8C 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EF = F	10CAC 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER NIKOLSBURG UE = Ű * also used for Ö * used for U with double acute in Sándor Forrai's orthography
10C8D ʌ	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EG = G	10CAD 1	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER RUDIMENTA UE = Ű, U with double acute * used for Ű in Sándor Forrai's orthography
10C8E 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EGY = Gy	10CAE 1	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EV = V
10C8F ʎ	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EH = H → 10CBA 0 old hungarian capital letter close e	10CAF 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EZ = Z
10C90 †	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER I	10CB0 ʎ	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EZS = Zs
10C91 †	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER II = I	10CB1 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ENT- SHAPED SIGN
10C92 1	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EJ = J	10CB2 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER US
10C93 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EK = K	Lowercase letters	
10C94 1	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER AK	10CC0 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER A
10C95 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER UNK	10CC1 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER AA = Á
10C96 ʌ	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EL = L	10CC2 x	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EB = b
10C97 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ELY = Ly	10CC3 0	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER AMB
10C98 †	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EM = M	10CC4 †	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EC = c
10C99 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EN = N	10CC5 0	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ENC
10C9A 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER ENY = Ny	10CC6 0	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ECS = Cs
10C9B 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER O = O	10CC7 †	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ED = d
10C9C 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER OO = Ó	10CC8 X	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER AND
10C9D 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER NIKOLSBURG OE = Ó	10CC9 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER E
10C9E K	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER RUDIMENTA OE = Ó	10CCA 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER CLOSE E = é → 10CCF 0 old hungarian small letter eh
10C9F 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER OEE = O with double acute	10CCB 0	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EE = é
10CA0 0	OLD HUNGARIAN CAPITAL LETTER EP = P	10CCC 0	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EF = f
		10CCD ʌ	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EG = g
		10CCE 0	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EGY = gy

a szöveget a számítógépünkön, hogy közben nem kell használnunk a Shift gombot. Az eddigi gyakorlat is megerősített bennünket abban, hogy így sokkal könnyebb, gördülékenyebb az írás a számítógépen.

Az említett rováskorong kiadása óta András folyamatosan fejleszti a programokat. Teszi mindezt társadalmi munkában, amiért ezúton is köszönetemet fejezem ki neki sokunk nevében. Ma már nem szükséges a rovókorongot használni, mert a föltelepítési lehetőség ingyenes letölthető a www.magyarrovas.hu honlapról. Itt megtalálható az összes betűkészlet, sőt már olyan is van, amivel összerótt változatot tudunk előállítani a számítógépen. Ezek mind a legfrissebbek, már a legtöbbet tudó változatok.

Ezen áldozatos munkán túl András még azt is vállalja, hogy a telepítés során fölmerülő bármilyen kérdéssel lehet hozzá fordulni. Ezt külön köszönjük neki!

Ha most minél többen föltelepítjük az Old Hungarian betűkészletet a számítógépünkre és akár egymás közti levelezésben is ezt használjuk, s mindezt minél szélesebb körben tesszük, akkor fölgyorsítjuk annak esélyét, hogy a szoftverforgalmazók és -gyártók fölfigyeljenek rá és megteremtsék annak a lehetőségét, hogy a jövőben majd alpból benne legyen minden számítógép kínálatában.

Elmondhatjuk majd, hogy a számítógépeinken tudunk róni is. A róni ige használatának egyértelműsítéséről szólva idézem a Czuczor-Fogarasi szótárból az ÍR ige magyarázatát: „Eredeti értelménél fogva hangutánzó, s karczolást, perczegést, karczolja, perczegve metszést jelent, annyi mint valamit bemetszve, bevágva, bevésve jegyez, ... s rokon vele a mélyhangú s megfordított ró (metsz, bevág).” Ez kínálja azt a nagyszerű lehetőséget, hogy már a tevékenység megnevezésével különbséget tudjunk tenni, hogy mikor melyik betűkkel végezzük ezt a tevékenységet. Tehát, ha azt mondom, hogy rovok, akkor ezzel azt tudom egyértelműsíteni, hogy ekkor a rovásbetűket használom, míg ha írok, akkor az a latin betűk használatát jelenti.

Köszönjük azon személyek és szervezetek támogatását, akiknek a szabványosítás során az áldozatos együttműködő közreműködése kellett ahhoz, hogy az a jelkészlet kerülhessen szabványosításra, ami teljes mértékben megfelel annak az örökségnek, amit az őseinktől kaptunk. Kiemelve közülük a Magyarok Világszövetségét, s annak Világkongresszusait és Forrai Sándor szellemiségét képviselőket.

Nagyszerű dolog belegondolni, hogy a tatárlaki korong után nyolcezer évvel egy olyan rovókorong született, ami ebben a felgyorsult világban is lehetővé teszi, hogy a világ ma ismert jelkészletei közül a legrégebbit használhassuk mostantól.

Szeretnénk, ha minél többen használnák a számítógépeiken az Old Hungarian betűkészletet.

Ehhez első lépésként egy szerény versenyt hirdettünk meg a www.magyarrovas.hu honlapon: „Aki minél több ismerősének eredményesen tudja ajánlani, hogy ő is használja az Old Hungarian jelkészletet, azok közül a sokat teljesítők díjazásban részesülnek. Ezen fölül, a magyarrovas.hu honlapon folyamatosan közöljük azok

ISO/IEC 10646:2014 (E)	Old Hungarian	10CCF
10CCF		
10CCF 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EH = h → 10CCA 1 old hungarian small letter close e	10CEE 11
10CD0 †	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER I	= v
10CD1 †	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER II	10CEF 11
10CD2 †	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EJ = j	= 2
10CD3 †	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EK = k	10CF0 11
10CD4 †	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER AK	= 25
10CD5 x	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER UNK	10CF1 11
10CD6 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EL = l	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ENT-SHAPED SIGN * in earlier literature called "tprus" (later recognized as an abbreviation for "temperus")
10CD7 0	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ELY = ly	10CF2 0
10CD8 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EM = m	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER US
10CD9 3	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EN = n	Numbers
10CDA 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ENY = ny	10CFA 1
10CDB 3	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER O	OLD HUNGARIAN NUMBER ONE
10CDC 3	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER OO = ó	10CFB 1
10CDD 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER NIKOLSBURG OE = ö * also used for ü	OLD HUNGARIAN NUMBER FIVE
10CDE k	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER RUDIMENTA OE = ő	10CFC x
10CDF 3	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER OEE = o with double acute	OLD HUNGARIAN NUMBER TEN
10CE0 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EP = p	10CFD 1
10CE1 0	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER EMP	OLD HUNGARIAN NUMBER FIFTY
10CE2 H	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ER = r	10CFE x
10CE3 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER SHORT ER	OLD HUNGARIAN NUMBER ONE HUNDRED
10CE4 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ES = s	10CFF x
10CE5 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ESZ = sz	OLD HUNGARIAN NUMBER ONE THOUSAND
10CE6 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ET = t	
10CE7 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ENT * also used for ant and int	
10CE8 x	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ETY = ty	
10CE9 x	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER ECH	
10CEA 11	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER U	
10CEB 11	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER UU = ú	
10CEC 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER NIKOLSBURG UE = ü * also used for ő * used for u with double acute in Sándor Forrai's orthography	
10CED 1	OLD HUNGARIAN SMALL LETTER RUDIMENTA UE = u, u with double acute * used for ü in Sándor Forrai's orthography	

neveit, akiknek legalább kettő, illetve annál több ismerősük használja már az Old Hungarian jelkészletet a számítógépén. Ehhez kérjük, hogy az, aki föltelepíti azt a számítógépére, az küldjön egy ezzel rótt, rovásbetűs, rövid levelet a tudokroni@gmail.com villanylevél címre, melybe föltétlenül rója bele, hogy név szerint kitől értesült erről a lehetőségről és azt is, hogy hozzájárul-e nevének közléséhez az említett honlapon.”

A március 30. óta tartó meghirdetés eredményessége tükrében látható, hogy ezzel nem tudtunk tömegeket megmozgatni.

Olyan hathatós segítséget kérünk a jelen Világkongresszustól, amivel megszólíthatjuk az iskoláinkat mind intézményi szinten, mind egyéni tanulói szinten is. Szeretnénk, ha olyan mérvű díjazásban részesülhetnének a résztvevők, aminek a nagysága elég vonzó lenne ahhoz, hogy foglalkozzanak az Old Hungarian föltelepítésével, s használják is azt. Olyan célkitűzést javasolunk a Magyarok IX. Világkongresszusának, hogy érvük el, hogy folyó év végére egymillióan használják a számítógépeiken ősi jelkészletünket, a magyar rovásírást.

Szondi Miklós